

ALFÖLD

A SZEGEDI EGYETEM UJJÁSZÜLETÉSE

A Ferencz József-egyetem alapkövetételének ünnepségei alkalmával (1926. okt. 4.) négy beszéd hangzott el. Ezekből a beszédekből álljon itt néhány részlet.

Tóth Károly rector magnificus:

Az első szó, amely a változásnak ezen a napján ajkaimat elhagyja, szálljon az örökkévaló Isten zsámolyához. A hálaadás aláztos szava ez, amiért az Úr nem hagyta el a hazáját vesztett kolozsvári egyetemet. És a könyörgés szava az, amely áldást és kegyelmet kér a szegedi Ferencz József-Egyetemre. Micsoda csodálatos ünnep ez a mai! Vajon: az elmúlásnak és a teremtésnek a találkozója ez? A koporsó feletti gyász és a bölcső feletti öröm együttes napja ez? Nem az! A mai nap egy új frigykötésnek az ünnepe. A tűzhelyét, otthonát, mindenét vesztett egyetem a mai napon új frigyre lép. És valamiképen a második esküvőjét tartó hitvesnek, nekünk is felszakad most szívünk mélyéből – félve, reszketve a kérdés: Erdélynek a lelke mit érez most vajon? Én tudom mit érez. Itt suttogják a Tiszának előttünk folyó habjai, a Szamosnak, Marosnak vízceppjei, székelyeknek, erdélyi magyaroknak könnyei. Azt suttogják a habok nekünk kolozsvári egyetemnek: Te csak élj tovább; neveld a haza gyermekeit ezután is hitben, tudományban, hazafiságban. És még azt is suttogják a habok, – csendesen, lassan, hogy ne hallja senki más, Kolozsvár üzeni: Ne felejtsetek el engemet. És mi válaszolunk: A falakba, amelyeken az új tűzhely felépül, kín, keserűség és könnyek vannak beépítve. A megaláztatás kínja. A számkivetés keserve. A bujdosás könnyei. Ide bele van építve: a nemzet jövőjébe vetett sziklaszilárd hit és az élniakarás lángja is. Hallgassátok majd csöndes kövek itt a Tisza partján sötét éjjeleken a Szamos, a Maros vízceppjeinek zúgását és feleljetek. Izenjete a keletre szálló felhőktől az ott maradt testvéreknek. Izenjétek meg azt is, – amit nekünk most nem szabad elmondani. És most, – a múltnak emlékei fájó, marcangoló érzései után az örvendezés hangján fordulok a jelen és a jövő felé. Fordulok azokhoz, akik az Úr akaratát e földön életre hívták. Hódolattal és mély tisztelettel fordulok Magyarország Kormányzójához, a nemzeti kultúra legfőbb Patronusához, kinek bölcs uralkodása tette lehetővé, hogy Erdély egyeteme itt tovább folytassa hányatott életét. Öszinte hálával fordulok a magyar Nemzetgyűléshez, gróf Bethlen István miniszterelnök úrhoz, a királyi kormányhoz, gróf Teleki Pál volt miniszterelnök úrhoz és különösképen gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter úr Ó Excellentiájához, amely magas tényezők harmonikus együttműködése eredményezte a mai napot. A mélyen átértett bensőséges köszönet, hála és szeretet szavával fordulok Szeged sz. kir. város közönségéhez, amely közönség példátadó nemes áldozatkészsége, életérdekeinek helyes felismerése nélkül ez a mai frigykötés nem következett volna be. Amely frigykötésen, a mi második esküvőnkön most itt az Úr színe előtt fogadalmat teszünk: nekünk csak a székhelyünk változott, a lelkünk ugyanaz maradt. Mi az új tűzhelyen is nevelni fogjuk a haza ifjúságát hitben, tudományban, hazafiságban. És fogadalmat teszünk: feledni Erdélyt nem fogjuk soha!

Somogyi Szilveszter, szegedi polgármester:

A gonosz tudás, a pusztán rombolni tudás nagyobb ártalmára van az emberiségnek, mint a tudatlanság. Csak a cselekvő és jót alkotó tudás az, melyből a nemzetnek és az emberiségnek haszna van. Legyen tehát ez a ma elhelyezendő alapkö az alkotó magyar tudomány biztos alapköve is. A népek nagy ítélőszéke előtt minden nemzet annyit ér, amennyit az igazság mérlegének serpenyőjén a kulturája nyom. Egy nép szelleme, műveltsége az, melyet soha sem lehet a hatalom fegyverével elnyomni, sőt inkább ő maga szorítja gátak közé az emberi tulajdonságokat.

Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter

Mikor a kishitűek egyfelől látták a Kolozsvárról menekült Ferencz József és a Pozsonyból menekült Erzsébet egyetemek hajléktalanságát és másfelől látták pénzünk elértéktelenedését és állampénzügyeink zavarát, akkor felvetették a vidéki egyetemek beszűntetésének eszméjét és mindig hangosabban követelték a magyar magas műveltség ez intézményeinek beszűntetését. Mikor a kishitűeknek szájából mind hangosabban csapott fel a láрма, e közben egymásután érkezett el hozzám a hír, hogy Szerbia egyszerre három orvosi fakultást épít, egyet Laibachban, egyet Zágrábban és egyet Belgrádban, Szabadkán és Úszkubben pedig jogi és bölcsészeti fakultásokat nyit meg. Értesültem, hogy Románia négy egyeteme a bukaresti, a jassy-i, a tőlünk elvett kolozsvári és az osztrákoktól elvett csernovici számára 150 millió aranyfrank beruházási kölcsönt akar felvenni.

Hallottam, hogy Csehország Pozsonyban orvosi elméleti intézeteket és a Dunaparton nagy múzeumot, Prágában pedig a jogi és filozófiai kar számára külön palotát emel és óriási állami könyvtárat épít, sőt hogy még az annyit szenvedett Görögország is Szalonikiban új egyetemet alapít. A bennünket környező államoknak éppen a magas műveltség terén való ilyen hatalmas előretörésével párhuzamosan a mi egyetemeink beszüntetése kulturális leszerelést jelentett volna. Hogyha kikényszerített katonai leszerelésünket ekként önkéntes, kulturális leszerelés követte volna, ez a magyar faj abdikációját jelentette volna. Ha ebbe beleegyeztem volna, ha ezzel emelt fővel és nyílt sisakkal szembe nem szálltam volna, az utókor méltán kiszórhatta volna csontjaimat síromból, mint olyan emberét, aki nem érdemes arra, hogy hazai földben nyugodjék. Különben is vége annak a kornak, amikor mindent a nemzetiségi vidékre s Budapestre vittek és a színmagyar Alföldet meg a tőzsgyökeres Dunántúlt elhanyagolták. Magyarország rekonstrukciójában egyik vezetőgondolatnak kell lennie, hogy a magyar vidékbe mentül nagyobb erőt öntsünk.

Horthy Miklós kormányzó

Hálás szívvel gondolok arra a szeretetre, mellyel Szeged, ez a magy-jövőjű alföldi város a nagymúltú erdélyi egyetem előtt kapuit kitartha, és arra a nagyszerű áldozatkészségre, mellyel azóta az államot mintegy nemes versenyre hívta – küzd az egyetem fejlesztéséért és intézeteinek kiépítéséért. Erős a hitem, hogy a szegedi egyetem régi tradícióihoz hiven és fáradhatatlanul szolgálja ezentúl is a magyar kultúra és tudomány ügyét, díszje lesz mindig hazánknak és oszlopa, vára tudományos életünknek.

DECENTRALIZÁCIÓ

A Ferencz József-Egyetem nov. 27.-i doktoravató tanácsülésén *Tóth Károly dr. Rector Magnificus* a következő beszédet mondotta:

Doktor Urak! Az egyetemenk feladata a tudomány művelése és a tudomány tanítása mellett, – a kultúra emelését is előmozdítani és öröködni afölött, hogy a kultúra sajátos nemzeti jellegét megőrizze. E tekintetben a mi egyetemünkre itt a Nagy Magyar Alföld kellős közepén külön nagy hivatás vár. Az utolsó 50 esztendőben a túlzott centralisatio eredményeképpen a főváros, a vidék rovására nemcsak gazdasági és politikai, de kulturális vonatkozásban is olyan túlsúlyba jutott és egyidejűleg annyira eltávolodott érzésben, gondolkodásban a nemzeti lélektől, hogy ez a körülmény nagy veszedelmeket rejt magában. – Egészen a múlt század közepéig – a magyar nemzeti kultúra aranykorszakában – költőink, szépíróink a magyar nemzet érzéseinek és gondolatvilágának voltak a legmagasabb reprezentánsai; újabb irodalmunk azonban – legyen az egyébként bármilyen magas színvonalon álló is – a nemzet lelkével sokkal kevésbé van összeforrvva, sokszor attól egészen idegen. Hol vannak most Vörösmarty, Petőfi, Tompa, Arany János, Jókai, Mikszáth és a többi hozzájuk hasonlatos költők és prózáírók, akik gyökereiket a magyar néplelekbe bocsájtották, akik ha ideig óráig a fővárosban éltek is, ott is megmaradtak vidékinek, igazán magyarnak, s kifejezésre hozták a magyar nép lelkében élő csodálatos szépségeket. A mi egyetemünknél egyik fontos feladata ezért, a tudás kultusza mellett, a szépség kultuszát nemzeti alapon művelni. Feladata mindent elkövetni, hogy a lebecsült, lekicsinyelt vidék ismét tudjon önálló, a fővárosától független kulturát teremteni, amely ne legyen a fővárosi kultúra merő halovány copijája, – hanem abban az Alföld ősmagyar népének a lelke szólaljon meg. – Önöknek is, egyetemünk új doktorai, egyik kötelességük leszen hogy hivatásuk betöltése, a tudomány fejlődésével való további együtthaladás mellett munkálkodjanak azon, hogy a vidéken erős nemzeti kulturális gócpontok létesüljenek, telítve nemzeti gondolattal, folytatásaként a múlt század nemzeti kulturája aranykorszakának. – Ezzel a kéréssel, ezzel bizakodással üdvözlöm Önöket az egyetem nevében és kérem munkásságukra Isten áldását.

SZÉPHALOM

Folyóiratunk első életnyilvánulása az a fölhívás volt, amit az 1926. év június havában folytatott megbeszélések alapján a következő szöveggel bocsátottunk ki:

A szegedi egyetem és a szegedi írók körében Bibó István kezdeményezésére Tóth Károly, Szalay József, Imre Sándor, Zolnai Béla, Móra Ferenc, Juhász Gyula, Ereky István, Kogutowicz Károly, Mészöly Gedeon, Tonelli Sándor és Balogh Ernő elhatározták, hogy *Széphalom* címmel új folyóiratot indítanak a tudás és szépség kultuszának jegyében. A Széphalom a haladó magyarság önmagára eszmélését kívánja előmozdítani. Filozófiai elmélyülés és idealizmus, európai kultúra és a magyar régiség életrekeltése, modern szellemiség és hagyománykeresés, a tiszta és önmagáért való művészet lebeg cél gyanánt a

Széphalom alapítói előtt: „Ó és új magyarság” szintézise a forradalmak esztétikai anarchiája után Kazinczy korának klasszicizmusát és magyarcélú emberiségét szimbolizálja a Széphalom neve.

Bizonysága akar lenni a Széphalom annak is, hogy a tudományok és művészetek szent hegye a nagy magyar alföld síkságain is égnék emelkedik. Szeged és a környező nagy városok Vásárhely, Makó, Szentes, Kecskemét, Nagykőrös, Félégyháza, Baja, Halas, a maguk dús szellemi és anyagi energiájával ma már önálló kulturális közösséggé szervezhetnek. Ennek az új gravitációs folyamatnak akar lökést adni a Széphalom köré csoportosuló tudósok és írók társasága.

A folyóirat ügyeit az alapítók szűkebb bizottsága intézi. Kéziratok Zolnai Béla címére (Szeged, Egyetem) küldendő.

A Széphalom alapítására eddig a következő adományok folytak be:

1. Tóth Károly	Szeged	5,000.000 K
2. Kogutowitz Károly	Szeged	3,000.000 K
3. Ereky István	Szeged	
4. Haár Alfréd	Szeged	2,000.000 K
5. Bibó István	Szeged	1,000.000 K
6. Fröhlich Pál	Szeged	1,000.000 K
7. Farkas Béla	Szeged	1,000.000 K
8. Egyetemi könyvtár	Szeged	1,000.000 K
9. Főgel József	Szeged	1,000.000 K
10. Balogh Ernő	Szeged	2,000.000 K
11. Zolnai Béla	Szeged	1,000.000 K
12. Mészöly Gedeon	Szeged	1,000.000 K
13. Dugonics-Társaság	Szeged	3,000.000 K
14. Tonelli Sándor	Szeged	2,000.000 K
15. Szalay József	Szeged	3,000.000 K
16. Baranyai Zoltán	Genf	1,000.000 K
17. Imre Sándor	Szeged	1,000.000 K
18. Hóman Bálint	Budapest	500.000 K
19. Dékány István	Budapest	1,000.000 K
20. Marót Károly	Szeged	1,000.000 K

1926. őszén a folyóirat szervezése új stádiumba jutott mikor *Tóth* Károly dr. Rector Magnificus okt. 30.-ára szűkebbkörű értekezletet hívott össze, amelyen Bartók György, Huszti József, Bibó István, Mészöly Gedeon, Móra Ferenc, Szigethy Vilmos, Juhász Gyula, Kolosváry Bálint, Schmidt Henrik, Kogutowicz Károly, Puskás Jenő és Zolnai Béla jelentek meg.

Az értekezlet hosszas eszmecsere után egyhangúlag magáévá tette az elnöklő Tóth Károly következő előterjesztését:

– Az egyetem feladata művelni a tudományt, előbbrevinni azt kutató munkával, publikálni a kutató munka eredményeit. De feladata az egyetemnek általában előbbrevinni a nemzet kulturáját minden vonatkozásban.

Az első célt az egyetem professzorai maguk igyekeznek megvalósítani, kutató munkásságuk eredményét publikálni hivatott az a folyóirat, amely „Acta Scientiarum ac Litterarum” címen már évek óta hirdeti az itteni tudományos kutatások eredményeit és értékes eszköze a nemzetközi tudományos érintkezésnek is.

A második célt egyetemünk a magyar nemzeti kultúra barátaival, támogatóival és munkásaival együttműködve óhajtaná megvalósítani. Ezt a célt szolgálja a mai értekezlet, melyen a *Széphalom* című

folyóirat alapkövét kívánjuk letenni. Ez a folyóirat nem kíván az egyetem hivatalos, avagy félhivatalos alkotása lenni. Viszont az egyetem tanárai készséggel hajlandók e folyóiratot minden erejükkel támogatni.

A *Széphalom* Szegeden fog megjelenni, szegedi írók együttműködésével, de azzal a céllal, hogy ez a folyóirat legalább is elérje minden más hasontartalmú folyóiratnak a színvonalát.

Egy olyan folyóiratot tervezünk, amely független legyen minden időleges politikai irányzattól, amely kizárólag a magyar kultúra magasabb érdekeit tartja szem előtt. Célja lesz a nemzet múltjában rejlő nagy értékeket, a hagyományokat felszínrehozni s azokat az új eszmeáramlatokkal harmóniába illesztve tenni a nemzet kulturéletének közös kincseivé. A részleteket illetően a folyóirat egyaránt kíván a szépirodalom és a tudomány szolgálatában állani. A szerkesztésre Zolnai Béla professzort kívánjuk felkérni, egy szerkesztőbizottság közreműködésével, amely bizottságnak tagjai a következők volnának: Szalay József dr. kerületi rendőrkapitány, Kolosváry Bálint dr., Tóth Károly dr., Ereky István dr.; Mészöly Gedeon dr., Huszti József dr., Zolnai Béla dr., Bibó István dr.

A folyóirat egy választmánynak védősége alatt kezdené életét, mely választmány tagjai a következők:

Aigner Károly dr. főispán, Somogyi Szilveszter dr. polgármester, Gaál Endre dr. városi tanácsnok, Szalay József dr. kerületi rendőrfőkapitány, Móra Ferenc, a városi múzeum vezetője, Juhász Gyula író, Tonelli Sándor kereskedelmi és iparkamarai főtitkár, Kolosváry Bálint dr., Tóth Károly dr., Kováts Ferenc dr., Ereky István dr., Szandtner Pál dr., Moór Gyula dr., Issekutz Béla dr., Jankovits László dr. Balogh Ernő dr. Schmidt Henrik dr., Bartók György dr., Mészöly Gedeon dr., Kogutowicz Károly dr., Huszti József dr., Imre Sándor dr., Zolnai Béla dr., Haar Alfréd dr., Bibó István dr.

A folyóirat propagálására külön bizottság alakult a következő tagokkal: Szalay József dr., Gaál Endre dr., Tonelli Sándor dr., Kogutowicz Károly dr., Zolnai Béla dr., Bibó István dr.

A folyóirat vagyoni ügyeit Szandtner Pál dr., Bibó István dr., Kogutowicz Károly dr. és Zolnai Béla dr. útján fogják kezelni.

A *Széphalom* első száma 1927. január 1.-i kelettel december havában jelennék meg.

A Széphalomnak azóta nagyszámmal jelentkeztek új hívei és pártfogói. Folyóiratunk újabb sorsáról legközelebbi füzetünkben számolunk be.